

1. ΚΕΙΜΕΝΟ

Κλέφτικο τραγούδι: [Της νύχτας οι αρματολοί]

(Κ.Ν.Λ. Α΄ Λυκείου, σσ. 163-164)

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

2.1. Παραδείγματα ερωτήσεων ελεύθερης ανάπτυξης

1. Αφού μελετήσετε τη διήγηση του Κολοκοτρώνη (την καταγραμμένη από τον Τερτσέτη), σύμφωνα με την οποία ο Κολοκοτρώνης τραγούδησε μια παραλλαγή αυτού του τραγουδιού¹, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:
 - α) Ποια είναι τα κοινά σημεία ανάμεσα στο τραγούδι και τη διήγηση;
 - β) Ποιες είναι οι διαφορές; Πώς τις ερμηνεύετε;
 - γ) Τι συμπεραίνουμε σχετικά με τον τρόπο δημιουργίας των παραλλαγών γενικότερα²;
 - δ) Σε τι αποβλέπει ο Κολοκοτρώνης με τη μετατροπή του σχεδίου δράσης σε τραγούδι;
2. Πώς παρουσιάζεται η ζωή των κλεφτών και αρματολών στους πέντε πρώτους στίχους του συγκεκριμένου τραγουδιού;
3. Ποια ήταν η ευχάριστη και ποια η «δυσάρεστη» πλευρά της ζωής των κλεφταρματολών, σύμφωνα με το τραγούδι;
4. Πολλά κλέφτικα τραγούδια μιλάνε για τη «μαύρη ζωή» των κλεφτών. Στο στίχο 7 του συγκεκριμένου τραγουδιού όμως οι κλέφτες λένε «καλά τρώμε και πίνουμε και λιανοτραγουδάμε». Πώς ερμηνεύετε την αντίθεση αυτή;
5. Ποιο είναι το νόημα του στίχου 5;
6. α) Ποια προτροπή περιέχει ο στίχος 8; Τι φανερώνει για το ήθος των κλεφτών;
β) Τι εννοεί ο λαϊκός ποιητής με τη φράση «καλό για την ψυχή μας»; Ποιο κίνητρο δράσης προβάλλεται;

¹ Βλ. Κ.Ν.Λ. Α΄ Λυκείου, σ. 163.

² Ο Ν. Πολίτης, *Εκλογαί από τα τραγούδια του Ελληνικού λαού*, εκδ. Βαγιονάκη, Αθήνα, 1969⁶, σ.44, σχολιάζοντας το τραγούδι του Κολοκοτρώνη, σημειώνει: «Λέγων ο Κολοκοτρώνης ότι έκαμεν αυτός το τραγούδι ενόει βεβαίως ότι προσήρμοσεν γνωστόν του άσμα εις την περίστασιν. Διότι παραλλαγαί αυτού αναφέρονται εις άλλους κλέφτες (τον Δημοτσίο, τον Κώστα), και το αρχικόν άσμα πιθανότατα υπόθεσιν είχε την απόσπασιν από τον Χάρον της λείας του».

7. Τι συμπεραίνουμε σχετικά με τη γενικότερη δράση των κλεφτών από το σχέδιο δράσης που προτείνεται;
8. Ο Μακρυγιάννης αποκαλεί τους κλέφτες «μαγιά της λευτεριάς». Δικαιολογείται ο χαρακτηρισμός αυτός από το συγκεκριμένο τραγούδι;

2.2. Παραδείγματα ερωτήσεων σύντομης απάντησης

1. Στον 1ο στίχο του συγκεκριμένου τραγουδιού οι όροι «αρματολοί» και «κλέφτες» είναι ταυτόσημοι ή διαφοροποιούνται ³;
2. α) Σε ποιο χρόνο βρίσκονται τα ρήματα των στίχων 1-6;
β) Γιατί το ρήμα «κοιμώνται» διαφοροποιείται ως προς το χρόνο;
3. Ποιο σχήμα λόγου υπάρχει στους στίχους 2-3; Τι εκφράζει;
4. Σε ποιους στίχους οι κλέφτες και οι αρματολοί μας θυμίζουν ομηρικούς ήρωες;
5. Ποια παραίνεση διατυπώνεται στους στίχους 7-8 και για ποιο λόγο;
6. Πώς συσχετίζεται το χτίσιμο εκκλησιών και μοναστηριών (στ.9) με τη δράση των κλεφτών;
7. Ποια δεινά των Ελλήνων της εποχής αυτής παρουσιάζουν οι στίχοι 11-12;
8. Γιατί γίνεται ιδιαίτερος λόγος για την απελευθέρωση του γιου της χήρας;
9. Πώς συνδέεται η αναφορά στο γεφύρι της Τρίχας με την προέλευση αυτού του τραγουδιού;
10. Ποια τακτική χρησιμοποιούσαν οι κλεφταρματολοί στον πόλεμο και σε ποιους στίχους φαίνεται στο ποίημα;

2.3. Συνδυασμός ερωτήσεων σύντομης απάντησης και ελεύθερης ανάπτυξης

1. Σας ικανοποιεί το τραγούδι αυτό από άποψη μορφής; Να δικαιολογήσετε τη γνώμη σας.
2. α) Γιατί, κατά τη γνώμη σας, στο τραγούδι το σχέδιο αναφέρεται ως παραίνεση για δράση και όχι ως συντελεσμένο γεγονός ⁴;
β) Πώς θα συμπληρώνατε εσείς το τραγούδι;

³ Βλ. Κουλουφάκος, όπ. π., σ. 245: «Μ' όλο που οι έννοιες 'αρματολός' και 'κλέφτης' τείνουν να παρουσιάζονται ταυτόσημες, - από τη λειτουργική τουλάχιστο άποψη -, ο συνδυασμός της πρώτης με τη νύχτα και της δεύτερης με την αυγή τους προσδίνει διαφορετική απόχρωση: ο αρματολός έχει σκοτεινή την προέλευση, ο κλέφτης υποβάλλεται σε στοιχείο φωτός κι ελπίδας».

⁴ Βλ. Κουλουφάκος, όπ.π., σ.247: «Όλα αυτά έχουν δοθεί μέσα από την παραίνεση, κι έτσι δεν κινδυνεύουν να ξεπέσουν σε καυχησιολογική διαπάλη του κατορθώματος».

2.4. Παραδείγματα ερωτήσεων αντικειμενικού τύπου

2.4.1. Ερωτήσεις σύζευξης

Να γράψετε δίπλα από κάθε αριθμό της στήλης Α το γράμμα της στήλης Β που αντιστοιχεί σ' αυτό:

A	B
1. «Της νύχτας οι αρματολοί και της αυγής οι κλέφτες»	α) σχήμα κατά το νοούμενο
2. «... και τες αυγές κοιμώνται, / κοιμώνται στα δασά κλαδιά...»	β) αναδίπλωση ουσιαστικού
3. «Κι ένας τον άλλον έλεγαν, κι ένας τον άλλον λέει»	γ) αναδίπλωση ρήματος
4. «δεν κάνουμε κι ένα καλό, καλό για την ψυχή μας;»	δ) επανάληψη ημιστιχίου
5. «- ο κόσμος φτιάνουν εκκλησιές»	ε) αντιθετικό σχήμα

3. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΙΤΙ

1. Γιατί, κατά τη γνώμη σας, το τραγούδι δεν αναφέρεται σε συγκεκριμένο πρόσωπο και περιστατικό;
2. Ποιες αρετές διέκριναν τους κλέφτες, σύμφωνα με το τραγούδι;
3. Πώς συνδέεται νοηματικά με την επιχείρηση της απελευθέρωσης των αιχμαλώτων ο στίχος 9; Ποιο σχήμα λόγου εντοπίζεται στο στίχο αυτό;
4. Ποια από τα βασικά χαρακτηριστικά των δημοτικών τραγουδιών αναγνωρίζετε στο συγκεκριμένο ποίημα ⁵;

⁵ Π.χ. κυριολεξία, λιτότητα και πυκνότητα λόγου, ελλειπτική έκφραση κ.α.

4. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΣΥΝΘΕΤΙΚΩΝ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

1. Να μελετήσετε τα κλέφτικα τραγούδια που καταγράφονται από το Ν. Πολίτη⁶ και να συγκεντρώσετε στοιχεία σχετικά με:
 - α) τη ζωή των κλεφτών
 - β) την πολεμική τους τακτική, τη δράση και τις ικανότητές τους.
2. Να μελετήσετε τα ιστορικά και κλέφτικα τραγούδια που περιέχονται στο σχολικό βιβλίο⁷ και να εντοπίσετε τα κοινά στοιχεία που περιέχουν ως προς τη μορφή του ηρωισμού.
3. Να συγκρίνετε τα ακριτικά τραγούδια με τα κλέφτικα που περιέχονται στο σχολικό βιβλίο και να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:
 - α) Σε τι διαφέρει ο χώρος και ο χρόνος δράσης των ακριτικών τραγουδιών από τα κλέφτικα;
 - β) Ποιες άλλες διαφορές παρουσιάζουν;

⁶ *Εκλογή από τα τραγούδια του Ελληνικού λαού*, εκδ. Βαγιονάκη, 1969, αρ. 20-68.

⁷ Κ.Ν.Α. Α' Λυκείου, σσ.1104-107 και σσ. 163-167.

5. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Κριτήριο για ωριαία γραπτή δοκιμασία

(45 λεπτά περίπου)

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ:.....

ΤΑΞΗ.....ΤΜΗΜΑ.....

ΜΑΘΗΜΑ: Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Κλέφτικο τραγούδι: [Της νύχτας οι αρματολοί]

ΗΜΕΡ/ΝΙΑ:.....

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ:

1. Ποια χαρακτηριστικά της ζωής των κλεφτών και αρματολών διακρίνονται στο ποίημα αυτό;

.....
.....

Μονάδες 5

2. Ποια είναι τα κίνητρα της δράσης των κλεφτών και αρματολών;

.....
.....

Μονάδες 5

3. Να συγκρίνετε το τραγούδι αυτό με το κλέφτικο αρ. 30 (Ν. Πολίτη, *Εκλογαί*)⁸ ως προς τη ζωή των κλεφτών.

.....
.....

Μονάδες 5

4. Σε ποιο σημείο εγκαταλείπεται η αφήγηση και εισάγεται ο διάλογος; Γιατί;

.....
.....

Μονάδες 5

⁸ «Ανάθεμά τα τα βονά με το ζακόνι πόχουν, / το καλοκαίρι κίτρινα και το χειμώνα μαύρα, / και την πικρή την άνοιξη πολύ ροδαμισμένα./ Κανένας δεν τα χαίρεται μες στον απάνω κόσμο, / η κλεφτουριά τα χαίρεται και τα μικρά κλεφτόπλα./ Πηδάνε, παίζουν και γλεντάν και ρίχνουν στο σημάδι, / γυρίζουν και στη σούγλα τους τα παχούλα τα κριάρια / ποκεί οι Τούρκοι δεν πατά, φοβούνται τα κλεφτόπλα».